

Establishing a Trained Basij Network based on Combat Medicine Experiences from the Islamic Resistance Front

Hamidreza Javadzadeh¹, Soleyman Heydari^{1*}

¹ School of Medicine, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Received: 20 October 2024 Accepted: 22 November 2024

Abstract

Background and Aim: Combat medicine training plays a vital role in enhancing the capabilities of civilian defense forces during crises and wartime situations. This training focuses on first aid skills, emergency treatment, and casualty management on the battlefield, which in turn increases rapid response capacity and reduces human casualties. Training is a fundamental pillar in dealing with mass casualties. As a flexible and community-based force, civilian defense units can effectively respond to threats and support affected communities by utilizing this knowledge. Developing and expanding combat medicine training will strengthen self-reliance and contribute to national synergy during wartime and crises. Combat medicine experience from various battlefields can play a key role in improving civilian defense force training. These experiences, gained from real war and crisis conditions, can help transfer practical knowledge and hands-on skills in rescue operations, casualty management, and preventive measures.

Methods: This study was qualitative descriptive research with an applied approach. Data were collected through three main sources: 1) analysis of official documentation and reports of health treatment operations in the Islamic Resistance Front during the years 2011-2023; 2) semi-structured interviews with experts in the field of combat medicine, including doctors, nurses, and field commanders with direct experience in conflict areas; and 3) review of training documents and courses held for popular mobilization forces and jihadi volunteers in operational areas. Additionally, the proposed model for the trained Basij network was developed using concepts of open systems and hierarchical training models in crisis and war.

Results: The analysis of qualitative data led to the identification of four main themes in creating a trained Basij network based on experiences in combat medicine on the resistance front: 1) The necessity of a structured and hierarchical organization for training; 2) The crucial role of practical training and field exercises in enhancing effectiveness; 3) Using the objective experiences from combat medicine on the resistance front to design syllabuses; 4) Establishing local training-oriented cores within the Basij structure.

Conclusion: Utilizing field experiences makes the trainings more realistic and efficient, and increases the ability of the people's forces to respond quickly and effectively. Sharing these experiences will not only enhance knowledge but also contribute to synergy at the national level, fostering greater readiness to deal with the challenges of crisis and war.

Keywords: Training, Combat Medicine, Popular Basij, Field Experiences.

* **Corresponding Author:** Soleyman Heydari

Address: School of Medicine, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

E-mail: Heydari.dr@gmail.com

ایجاد شبکه آموزش دیده بسیج، براساس تجارب طب رزم در جبهه مقاومت اسلامی

حمیدرضا جوادزاده^۱، سلیمان حیدری^{*۱}

^۱ دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج)، تهران، ایران

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۷/۲۹ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۹/۰۲

چکیده

زمینه و هدف: آموزش طب رزم نقش حیاتی در ارتقای توانمندی‌های بسیج مردمی در شرایط بحران و جنگ ایفا می‌کند. این آموزش‌ها با تمرکز بر ارائه مهارت‌های امداد و نجات، درمان اولیه و مدیریت مصدومان در میدان نبرد، ظرفیت واکنش سریع و کاهش تلفات انسانی را افزایش می‌دهد. آموزش رکن اساسی و اصلی در مواجهه با مصدومین انبوه می‌باشد. بسیج مردمی به عنوان نیروی انعطاف‌پذیر و مردمی، با بهره‌گیری از این دانش، می‌تواند در مقابله با تهدیدات و حمایت از جوامع آسیب‌دیده نقش مؤثری ایفاء کند. توسعه و گسترش آموزش‌های طب رزم، علاوه بر تقویت خودتکایی نیروها، به هم‌افزایی ملی در زمان جنگ و بحران منجر خواهد شد. تجربه طب رزم در میادین مختلف می‌تواند نقشی کلیدی در بهبود و ارتقای آموزش بسیج مردمی ایفاء کند. این تجربیات، حاصل مواجهه با شرایط واقعی جنگ و بحران، می‌تواند به انتقال دانش کاربردی و مهارت‌های عملی در زمینه امداد و نجات، مدیریت مصدومان و اقدامات پیشگیرانه کمک کند.

روش‌ها: این مطالعه به صورت کیفی و توصیفی با رویکرد کاربردی طراحی شد. داده‌های مورد نیاز از طریق سه منبع اصلی جمع‌آوری گردید: (۱) تحلیل مستندات و گزارش‌های رسمی عملیات‌های بهداشتی- درمانی در جبهه مقاومت اسلامی طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۲؛ (۲) مصاحبه‌های نیمه‌ساختارمند با خبرگان حوزه طب رزم، از جمله پزشکان، پرستاران و فرماندهان میدانی با تجربه مستقیم در مناطق درگیری؛ و (۳) بررسی اسناد آموزشی و دوره‌های برگزار شده برای نیروهای بسیج مردمی و داوطلبان جهادی در مناطق عملیاتی. همچنین در تدوین الگوی پیشنهادی برای شبکه آموزش دیده بسیج، از مفاهیم سیستم‌های باز و مدل‌های آموزش سلسله‌مراتبی در بحران و جنگ بهره گرفته شد.

یافته‌ها: تحلیل داده‌های کیفی منجر به استخراج چهار مضمون اصلی در زمینه ایجاد شبکه آموزش دیده بسیج بر مبنای تجارب طب رزم در جبهه مقاومت شد: (۱) ضرورت سازماندهی ساختارمند و سلسله‌مراتبی آموزش‌ها؛ (۲) نقش کلیدی آموزش عملی و تمرین‌های میدانی در اثربخشی؛ (۳) استفاده از تجارب عینی طب رزم جبهه مقاومت در طراحی سرفصل‌ها؛ (۴) ایجاد هسته‌های محلی آموزش محور در ساختار بسیج. **نتیجه‌گیری:** بهره‌گیری از تجربیات میدانی، آموزش‌ها را واقع‌بینانه‌تر و کارآمدتر می‌سازد و توانایی نیروهای مردمی را برای واکنش سریع و مؤثر افزایش می‌دهد. به اشتراک‌گذاری این تجربیات علاوه بر ارتقای دانش، به هم‌افزایی در سطح ملی و آمادگی بیشتر برای مقابله با چالش‌های بحران و جنگ کمک شایانی خواهد کرد.

کلیدواژه‌ها: طب رزم، بسیج مردمی، تجربیات میدان.

* نویسنده مسئول: سلیمان حیدری

آدرس: دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج)، تهران، ایران.

ایمیل: Heydari.dr@gmail.com

مقدمه

در شرایط جنگ و بحران، طب رزم به‌عنوان یکی از اساسی‌ترین بخش‌های مدیریت بحران، نقشی حیاتی در کاهش تلفات انسانی و مدیریت مؤثر مصدومان ایفا می‌کند. انتقال تجربیات کار در شرایط سخت و با امکانات محدود، می‌تواند الگویی ارزشمند برای ارتقای توانمندی کادر درمانی و نیروهای امدادی باشد. انتقال این تجارب، حاصل مواجهه مستقیم با شرایط پیچیده و واقعی است که در آن منابع محدود، زمان کم و حجم بالای مصدومان، چالش‌های جدی ایجاد می‌کند. در این شرایط، توانایی استفاده بهینه از حداقل امکانات و اتخاذ تصمیمات سریع و دقیق، عاملی تعیین‌کننده در کاهش مرگ‌ومیر و بهبود کیفیت خدمات امدادی است. نیروهای جوان بسیج مردمی، باید خود را برای شرایط احتمالی و افزایش سرعت و دقت در کار آماده کنند. استفاده از این تجارب در آموزش‌های مرتبط با طب رزم، به بسیج مردمی و نیروهای امدادی کمک می‌کند تا در شرایط بحران، کارآمدتر عمل کنند. تکنیک‌هایی مانند مدیریت صحیح تجهیزات، اولویت‌بندی مصدومان بر اساس شدت جراحات (تریاز) و به‌کارگیری روش‌های جایگزین درمانی می‌تواند به‌عنوان درس‌آموخته‌های مهم به اشتراک گذاشته شود. همچنین، این تجارب نه‌تنها در میدان جنگ بلکه در مواقع وقوع حوادث طبیعی و بحران‌های غیرنظامی نیز قابل‌استفاده هستند و می‌توانند در تقویت آمادگی ملی و کاهش آسیب‌های انسانی در شرایط بحرانی مؤثر واقع شوند. برای روزهای سخت باید آماده باشیم و این آمادگی باید در قلب و روح مردم باشد. برای انتقال مؤثر تجارب طب رزم به بسیج مردمی، تربیت مربیان متخصص و باتجربه، امری ضروری است. این فرآیند نیازمند طراحی یک برنامه آموزشی ساختارمند است، تربیت مربی بایستی توسط نیروهای مسلح ارتش جمهوری اسلامی ایران و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران این مهم را تقبل کند. افراد با تجربه را به عنوان مربیان اصلی در نظر گرفته و دانش و مهارت‌های آنان را به نیروهای مردمی منتقل کند. در این روش، ابتدا باید نیازسنجی دقیقی انجام شود تا مهارت‌های کلیدی موردنیاز شناسایی شود. سپس، افراد با تجربه از طریق دوره‌های تربیت مربی، با اصول آموزش به گروه‌های بزرگ و روش‌های تسهیل‌گری آشنا شوند. این مربیان می‌توانند نقش پل ارتباطی بین تجارب عملی و آموزش تئوری را ایفاء کنند و به گسترش سریع و مؤثر دانش طب رزم در میان نیروهای مردمی کمک کنند (۱).

این رویکرد پژوهشی بر اساس طرح مسئله و شناسایی خلأهای آموزشی، می‌تواند چارچوبی عملی برای گسترش این دانش در سطح جامعه ارائه دهد. تمامی این دوره‌ها به شکل کارگاهی و شبیه آنچه در ابتدای انقلاب اسلامی ایران برای آموزش‌های نظامی ابتدایی، طرح شده بود، برنامه‌ریزی و اجرا شود. برای این مهم ابتدا بهترین دانشجویان پزشکی و پرستاری و دارویی و فوریت‌ها به مدت ۶ ماه، آموزش‌های کلاسیک، کارگاهی و کار

گروهی را تجربه کردند و در اردوهای مختلف شرکت کردند. تأییدیه دوره مربی‌گری طب رزم را دریافت کردند. سپس در مراحل مختلف در پایگاه‌های بسیج مردمی و بسیج دانشجویی دوره‌های فشرده طب رزم را مدیریت کردند (۲).

روش‌ها

این مطالعه به‌صورت کیفی و توصیفی با رویکرد کاربردی طراحی شد. داده‌های مورد نیاز از طریق سه منبع اصلی جمع‌آوری گردید: (۱) تحلیل مستندات و گزارش‌های رسمی عملیات‌های بهداشتی- درمانی در جبهه مقاومت اسلامی طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۲؛ (۲) مصاحبه‌های نیمه‌ساختارمند با خبرگان حوزه طب رزم، از جمله پزشکان، پرستاران و فرماندهان میدانی با تجربه مستقیم در مناطق درگیری؛ و (۳) بررسی اسناد آموزشی و دوره‌های برگزار شده برای نیروهای بسیج مردمی و داوطلبان جهادی در مناطق عملیاتی.

مصاحبه‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند تا رسیدن به اشباع نظری انجام شد. تحلیل داده‌های کیفی با استفاده از روش تحلیل مضمون (thematic analysis) براون و کلارک در شش مرحله صورت گرفت. برای اعتباربخشی به یافته‌ها، از روش‌های مثلث‌سازی داده‌ها، بازبینی توسط مشارکت‌کنندگان (member check) و مرور همتایان (peer review) استفاده شد. چارچوب مفهومی مطالعه بر مبنای اصول طب رزم در مدل (Tactical Combat Casualty Care: TCCC) و تجارب عملی جبهه مقاومت در زمینه ایجاد تیم‌های واکنش سریع، امدادگر خط مقدم، و پست‌های امداد پیشرفته طراحی شد. همچنین در تدوین الگوی پیشنهادی برای شبکه آموزش دیده بسیج، از مفاهیم سیستم‌های باز و مدل‌های آموزش سلسله‌مراتبی در بحران و جنگ بهره گرفته شد.

نتایج و بحث

تحلیل داده‌های کیفی منجر به استخراج چهار مضمون اصلی در زمینه ایجاد شبکه آموزش دیده بسیج بر مبنای تجارب طب رزم در جبهه مقاومت شد:

ضرورت سازماندهی ساختارمند و سلسله مراتبی آموزش‌ها

بیشتر مصاحبه‌شوندگان بر اهمیت طراحی یک ساختار سلسله مراتبی برای آموزش طب رزم تأکید داشتند؛ به‌طوری‌که نیروهای بسیج در سطوح مختلف (تک‌تیرانداز، امدادگر، فرمانده دسته، پرستار رزمی و پزشک) آموزش‌هایی متناسب با نقش خود دریافت کنند. این ساختار می‌تواند از مدل سه‌لایه TCCC (Care Under Fire, Tactical Field Care, Tactical Evacuation) الهام گیرد.

کاهش فشار بر سیستم بهداشت و درمان

در شرایط بحران، بیمارستان‌ها و کادر درمانی اغلب با ازدحام بیماران روبه‌رو می‌شوند. بسیجیانی که در طب رزم میدانی آموزش دیده‌اند، می‌توانند نقش کلیدی در مدیریت بحران و کاهش فشار بر زیرساخت‌های درمانی ایفاء کنند. گاهی اوقات ممکن است، به علت حوادث، مسیرها بسته شود و یا حتی منابع مهم درمانی از دسترس خارج شوند (۳).

ایجاد اعتماد و همبستگی اجتماعی

حضور نیروهای آموزش دیده در طب رزم می‌تواند حس امنیت و اعتماد در میان مردم ایجاد کند. این امر به تقویت همبستگی اجتماعی و افزایش توان جامعه در مقابله با بحران‌ها کمک می‌کند. آموزش می‌تواند یک حس اعتماد به نفس واقعی ایجاد کند (۴). استفاده از تجربه طب رزم میدانی در آموزش بسیج مردمی، اقدامی راهبردی برای افزایش تاب‌آوری ملی در برابر بحران‌ها است (۵). این اقدام نه تنها جان افراد بیشتری را نجات می‌دهد، بلکه به ایجاد زیرساختی انسانی برای مدیریت بحران کمک می‌کند. با این حال، برای دستیابی به نتایج مطلوب، باید به نکات زیر توجه کرد:

- طراحی دوره‌های آموزشی تخصصی که شامل سناریوهای عملی و شبیه‌سازی بحران باشد.
- ارائه آموزش‌های مستمر و به‌روز براساس تجربه‌های واقعی.
- مشارکت سازمان‌های امدادی، نظامی و بهداشتی در این برنامه‌ها برای افزایش کیفیت آموزش.

نتیجه‌گیری

بهره‌گیری از تجربیات میدانی، آموزش‌ها را واقع‌بینانه‌تر و کارآمدتر می‌سازد و توانایی نیروهای مردمی را برای واکنش سریع و مؤثر افزایش می‌دهد. به اشتراک‌گذاری این تجربیات علاوه بر ارتقای دانش، به هم‌افزایی در سطح ملی و آمادگی بیشتر برای مقابله با چالش‌های بحران و جنگ کمک شایانی خواهد کرد. همچنین این الگوی آموزشی می‌تواند الگویی برای سایر کشورها نیز باشد که به دنبال تقویت آمادگی مردمی در برابر شرایط بحرانی هستند.

تشکر و قدردانی: بدینوسیله نویسندگان از حمایت عزیزان

در دفاع زیستی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران و ستاد کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج)، و بیمارستان بقیه الله اعظم (عج) قدردانی می‌نمایند.

تضاد منافع: بدین وسیله نویسندگان تصریح می‌نمایند که

هیچ‌گونه تضاد منافی در مطالعه حاضر وجود ندارد.

منابع

1. Javadzadeh H. Combat medicine from the battlefield to the hospital. Baqiyatullah University

نقش کلیدی آموزش عملی و تمرین‌های میدانی در

اثربخشی

گزارش‌ها و تجربه‌ها نشان داد که صرف آموزش تئوریک کافی نبوده و اثربخشی آموزش‌ها زمانی افزایش می‌یابد که با تمرین میدانی، شبیه‌سازی (simulation)، مانورهای عملیاتی و تمرین در شرایط واقعی (field drills) همراه باشد. در برخی مناطق عملیاتی، ایجاد پست‌های امداد آموزشی باعث ارتقاء مهارت نیروهای بسیج شد.

استفاده از تجارب عینی طب رزم جبهه مقاومت در

طراحی سرفصل‌ها

مصاحبه‌شوندگان معتقد بودند که بسیاری از چالش‌ها و راهکارهای مؤثر طب رزم در سوریه، عراق و یمن قابل استخراج و انتقال به قالب‌های آموزشی هستند. از جمله موارد کلیدی در این زمینه، آموزش کاربردی کنترل خونریزی، راهکارهای نجات جان در مناطق ناامن، استفاده از منابع محدود و تکنیک‌های انتقال امن مصدوم در شرایط درگیری است.

ایجاد هسته‌های محلی آموزش محور در ساختار بسیج

مطالعه نشان داد که ایجاد هسته‌های آموزش دیده کوچک در مناطق مختلف، با مسئولیت ترویج مهارت‌های اولیه طب رزم، نقش مهمی در توسعه‌ی شبکه ملی طب رزم دارد. این هسته‌ها با بهره‌گیری از مربیان بومی و با پشتیبانی متخصصان سطح بالا، می‌توانند نقش کاتالیزور را در مواقع بحران ایفا کنند. استفاده از تجربه طب رزم میدانی در آموزش بسیج مردمی برای آمادگی در شرایط بحران می‌تواند نتایج و پیامدهای بسیار مفیدی داشته باشد. در ادامه، این موضوع را بررسی و نتیجه‌گیری از آن به شرح ذیل است:

شناسایی با اصول اولیه پزشکی در شرایط بحران

طب رزم میدانی شامل مجموعه‌ای از مهارت‌ها و دانش‌هایی است که به افراد کمک می‌کند در شرایط بحرانی مانند جنگ، بلایای طبیعی، یا حوادث غیرمترقبه، و یا حملات تروریستی، خدمات پزشکی اولیه ارائه دهند. آموزش این اصول به نیروهای بسیج مردمی می‌تواند در موارد زیر مؤثر باشد:

- نجات جان افراد در لحظات حساس پیش از رسیدن تیم‌های تخصصی.
- کاهش اثرات ناشی از جراحت و آسیب‌های بحرانی.
- جلوگیری از گسترش آسیب‌دیدگی‌ها و عفونت‌ها.

توانمندسازی جامعه در پاسخ به بحران‌ها

آموزش مهارت‌های طب رزم، بسیج مردمی را به نیرویی مجهز و کارآمد برای مدیریت بحران تبدیل می‌کند. این موضوع در کشورهایی که با تهدیدهای مکرر (مانند زلزله، سیل یا حملات تروریستی) مواجه هستند، از اهمیت بالایی برخوردار است.

of Medical Sciences Publications; 2024. [In Persian]
2. Javadzadeh H. Combat Medicine Curriculum.

- Baqiyatullah University of Medical Sciences Publications. [In Persian]
3. Raeeszadeh M, Goodarzi H, Moghaddam JA, Machian MS, Gooshki HS, Khoshi A. The role of military medicine and the significance of training military medicine. *Journal of Family Medicine and Primary Care*. 2022;11(8):4184-9. doi:10.4103/jfmpe.jfmpe_80_22
 4. Khoshi A, Raeeszadeh M, Moghaddam JA, Goodarzi H. Needs assessment of military medicine education curriculum in medical students and upcoming challenges. *Journal of Family Medicine and Primary Care*. 2024; 13(9):3544-51. doi:10.4103/jfmpe.jfmpe_374_23
 5. Medicine and the Military. About Military Medicine. Available from: <https://www.medicineandthemilitary.com/military-medicine-101/about-military-medicine/>